

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Betanian perhetyöntekijät vanhemmuuden tukijoina

Ahti Veteläinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

05/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ahti Veteläinen	Sivumäärä 43 + 4
Työn nimi Betanian perhetyöntekijät vanhemmuuden tukijoina	
Ohjaava(t) opettaja(t) Yliopettaja Jukka Määttä, vs. yliopettaja Jussi Ronkainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Betanian lastenkodin säätiö	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Betanian lastenkodin säätiön perhetyötä ja perhetyöntekijöiden rooleja vanhemmuuden tukijoina. Perhetyöntekijöiden käsityksiä selvitettiin kyselylomakkeen avulla. Osa kyselylomakkeen kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä ja osa avoimia kysymyksiä. Tutkimus oli kvalitatiivinen, mutta sisälsi myös kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Kyselyyn osallistuivat kaikki säätiön neljä perhetyötä tekevää työntekijää. Perhetyöntekijät täyttivät kyselylomakkeen kaikkien niiden perheiden osalta, missä tehdään Betanian lastenkodin säätiön perhetyötä. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat: Kuinka tärkeäksi perhetyöntekijät kokivat vanhemmuuden tukijan eri roolit, mikä on perhetyöntekijöiden mielestä helpointa ja vaikeinta perhetyön onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä ja miten perhetyöntekijöiden työtä vanhemmuuden tukijana voidaan tukea?</p> <p>Kyselylomake perustui J.L. Morenon vuonna 1977 kehittämään rooliteoreettiseen ajatteluun ja sen pohjalta laadittuun roolikarttaan. Menestyksellisesti tätä roolikarttaa olivat käyttäneet Helminen ja Iso-Heiniemi (1999) Suomen Kuntaliiton Lasso-projektissa. Roolikarttahan yksinkertaisuudessaan on sitä, että työtä tekevät henkilöt sanoittavat sen työn mitä he oikeastaan tekevät. Erityisesti keskityin vanhemmuuden tukijan toimintarooliin ja vanhemmuuden tehtävien esille tuojan, vuorovaikutusvalmentajan ja korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajan tekoroilien kautta tutkimaan varsinaisten operaatoroolien tärkeyttä. Vanhemmuuden tukijan toimintarooli tarkoittaa kaikkia niitä keinoja, malleja ja toimenpiteitä, joilla voidaan vahvistaa, tukea, auttaa, neuvoa, kannustaa ja aktivoida perheen äitiä, isää tai muuta huoltajaa olemaan elämän opettaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja tai ihmissuhdeosaaja.</p> <p>Perhetyöntekijät kokivat tärkeinä vanhemmuuden tehtävien esille tuojina vanhemmuuteen opastajan, vanhempien opastamisen, auttamisen lapsen näkemään lapsena, opastamisen vuorokausirytmiiin ja rajoista kiinnipitämisen operaatoroolit. Korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajina perhetyöntekijät kokivat tärkeiksi lapsen kannustamisen, itsetunnon vahvistamisen, läksyjen ohjauksen sekä lapsen hyvinvointia uhkaavan käyttäytymisen kontrolloinnin.</p> <p>Perhetyöntekijät kokivat, että nuorten perheiden kanssa perhetyön tekeminen helpompaa ja nuoret perheet ovat kiitollisia ulkopuolisesta avusta. Perheiden lasten kautta tulevat onnistumisen kokemukset rohkaisevat jatkamaan perhetyötä. Vaikeana perhetyöntekijät kokivat perhetyön silloin, kun vanhemmat eivät ole motivoituneita lähtemään mukaan perhetyöhön ja vähättelevät lastensa psyykkisiä ongelmia ja käytöshäiriöitä.</p> <p>Perhetyöntekijöiden mielestä pitkään perhetyötä tehneen työntekijän tuki on parasta. Yksilöllistä työohjausta on lisättävä ja yhteisiä palavereja sekä luentoja on järjestettävä. Perhetyöntekijöiden mielestä perhetyön onnistumista on vaikea arvioida lyhyellä aikajänteellä.</p>	
Asiasanat sosiaalityö, perhetyö, roolit, vanhemmuus, vanhempi-lapsisuhde, lastensuojelu, sijaishuolto	

ABSTRACT

Author Ahti Veteläinen	Number of Pages 43 + 4
Title Family workers as supporter of seniority in Betania	
Supervisor(s) Jukka Määttä, Jussi Ronkainen	
Subscriber and/or Mentor Betanian lastenkodin säätiö	
<p>Abstract</p> <p>The objective of this thesis was to clarify family work in Betanian lastenkodin säätiö and family workers' roles as supporters of the seniority. The family workers' ideas were cleared with the help of the questionnaire. Number of the questions were multiple-choice questions and a part of the open questions. The study was qualitative but also contained the features of the quantitative study. All participated in the inquiry the worker who does the four family work of the foundation. The family workers filled in the questionnaire for all their families where Betanian lastenkodin säätiö is made the family work. The central study questions were: How important did the family workers regard as the different roles of the supporter of the seniority, which in the family workers' opinion is working easiest and the most difficult as a supporter of the seniority in the success of the family work in the family and how the family workers' work as supporter of the seniority can be supported?</p> <p>The questionnaire was based on J.L Moreno during year 1977 developed to role theoretical thinking and to role map that has drawn up. This role map had been used by Helminen and Iso-Heiniemi (1999) successfully in Lasso-project of Suomen Kuntaliitto. The role map in its simplicity is the fact that the persons who do the work write the words for that work which they actually do. I concentrated forth on the study the importance of actual operation roles through the act roles of the bidder of the one replacing the interdependency, the importer of the tasks of especially the operation role and seniority of the supporter of the seniority, interaction trainer and replacement interaction. The operation role of the supporter of the seniority means all those methods, models and measures which can be used to strengthen support, to help to be the teacher on the life, the giver of the love, the adjuster or another supporter.</p> <p>The family workers experienced forth a guide, the guiding of parents as important importers of the tasks of the seniority to the seniority, the child of the helping to see as a child and from limits of the guiding to the diurnal rhythm operation roles of the adherence. As bidders of the replacing interdependency the family workers regarded as important the control of the encouraging of the child, of the strengthening of the self-esteem, of the behavior which threatens the control's and child's of home-work welfare.</p> <p>The family workers experienced an easier one that with young families doing of the family work and the young families are grateful for the external help. The experiences of the success will continue family work through the children of families, they encourage. The family workers experienced the family work as difficult when the parents are not become motivated to leave to join the family work and underrate the psychic problems and disturbances of conduct of its children.</p> <p>In the family workers' opinion, the support of the worker who has done the family work will be the best for a long time. The individual work supervision must be increased and the common meetings and lectures must be organized. In the family workers' opinion it is difficult to estimate the success of the family work in a short time span.</p>	
Keywords social work, family work, roles, seniority, child protection, foster care	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO

2 PERHE JA PERHETYÖ	8
2.1 Perhe käsitteenä	8
2.2 Perhe-käsitteen muuttuminen	8
2.3 Perhetyön käsitteiden sekavuus	9
2.4 Lastensuojelun perhetyö	10
2.5 Perhetyön lainsäädännöllinen tausta	10
2.5.1 Sosiaalihuoltolaki	10
2.5.2 Vuonna 2007 vahvistettu lastensuojelulaki	11
3 BETANIAN PERHETYÖ	12
3.1 Betanian historiaa	12
3.2 Betania yhteisönä	16
3.3 Betanian lastenkodin säätiön tarkoitus, visio, arvot ja eettiset säännöt	17
3.4 Betanian lastenkodin säätiön perhetyön synty	18
3.5 Ammatillinen perhetyö tänään	19
4 ROOLIT JA BETANIAN LASTENKODIN SÄÄTIÖN PERHETYÖN- TEKIJÄN ROOLIKARTTA	19
4.1 Mitä roolit ovat?	19
4.2 Mikä roolikartta on?	21
4.3 Roolikartan käsitteet	21
4.3.1 Toimintaroolit	21
4.3.2 Tekoroolit	22
4.3.3 Operaatoroolit	22
4.4 Miksi roolikartta?	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
5.1 Tutkimuksen tavoitteet, tehtävä ja tutkimuskysymykset	23
5.2 Tutkimusmenetelmät	24
5.3 Tutkimuksen aineiston analysointi	25
5.4 Tutkimusprosessini	26

6 BETANIAN LASTENKODIN SÄÄTIÖN PERHETYÖNTEKIJÄT	
VANHEMMUUDEN TUKIJOINA	28
6.1 Vanhemmuuden tehtävien esille tuojina	28
6.2 Vuorovaikutusvalmentajina	29
6.3 Korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajina	30
6.4 Mikä on mielestäsi helpointa työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?	31
6.5 Mikä on mielestäsi vaikeinta työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?	32
6.6 Miten mielestäsi työtäsi vanhemmuuden tukijana perheessä voidaan tukea?	33
6.7 Haluatko kertoa jotakin muuta?	33
6.8 Tulosten yhteenveto	34
7 POHDINTA	35
7.1 Tutkimukseni luotettavuus ja eettisyys	35
7.2 Yleinen pohdinta	36
7.3 Oman oppimisen reflektointi	38
LÄHTEET	39
LIITE 1	42

1 JOHDANTO

Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt voimakkaasti viime aikoina. Raskaiden laitossijoitusten välttämiseksi on kehitetty julkishallinnon ja järjestöjen yhteistyössä ammatillinen perhetyö. Ammatillinen perhetyö voi olla avohuoltoon tukitoimenpide ennen laitossijoitusta tai osa laitossijoituksen jälkeen tapahtuvaa kotouttamista. Perhetyö perustuu aina tehtyyn lastensuojelutarpeen selvitykseen, assa-kassuunnitelmaan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tekemään päätökseen perhetyön aloittamisesta. Tässä opinnäytetyössäni haluan selvittää Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijöiden kokemuksia yhden olennaisesti perhetyöhön kuuluvan tehtävän eli vanhemmuuden tukijan roolin tärkeydestä. Vanhemmuuden tukijan toimintaroolilla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, keinoja ja malleja, joilla voidaan vahvistaa, auttaa, tukea, neuvoa, kannustaa ja aktivoida perheen äitiä, isää tai muuta huoltajaa olemaan elämän opettaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja tai ihmissuhdeosaaja.

Lastensuojeluyksiköissä tehtävälle perhetyölle on 20 vuoden ajan etsitty yhtenäistä määritelmää. Perhetyön määrittelyä on tehty niin julkisella kuin yksityiselläkin puolella. Määrittelyä varten on asetettu sosiaali- ja terveysministeriön sekä Raha-automaattiyhdistyksen tuella erilaisia työryhmiä selvittämään perhetyön sisältöjä. Perhetyön sisällön selvityksien mukaan perhetyöhön luetaan kuuluviksi keskustelut, haastattelut, sukupuut, verkostokartat, leirit, retket, kodinhoitoapu, vertaisryhmät ja kotikäynnit. Keskeisenä tuloksena on ollut se, että perhetyö määräytyy kunkin tekijänsä mukaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on määritellä Betanian lastenkodin säätiössä tehtävää perhetyötä. Erityisesti tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia erilaisten vanhemmuuden tukijan roolien tärkeyttä perhetyöntekijöiden tekemässä perhetyössä. Tutkimuksen tekemisessä minua ohjasi se ennakotieto, että vanhemmuuden roolit perheissä ovat entistä enemmän hukassa ja siksi perheille päädytään tarjoamaan perhetyötä. Tämä tutkimus on kyselylomakkeen avulla toteutettu laadullinen tutkimus, mutta tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin myös kvantitatiivisen tutkimuksen suomia mahdollisuuksia. Kyselylomake sisälsi sekä kvantitatiivisia eli mää-

rällisiä ja strukturoituja kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeen laadinnassa käytin apuna J.L. Morenon vuonna 1977 julkaisemaa rooliteoreettista ajattelua (Moreno, 1977). Morenon psyykkisen roolin käsite mahdollistaa myös sen vuorovaikutuksen tarkastelun, jonka eri työroolit tuottavat Roolikarttahan on yksikertaisuudessaan sitä, että työtä tekevät henkilöt sanoittavat sen työn, mitä he oikeastaan tekevät.

Tässä tutkimuksessa Betanian lastenkodin säätiön perhetyön sisältöä tutkittiin perhetyöntekijöille suunnattavalla erilaisia perhetyöntekijän rooleja määrittelevällä kyselyllä. Erityisesti minua kiinnosti se, mitä perhetyöntekijä perheessä tekee ja mitä eri vanhemmuuteen kuuluvia operaatorooleja perhetyöntekijän on otettava haltuun perhetyötä tehtäessä perheen kanssa. Miten tärkeäksi perhetyöntekijät kokivat erilaiset operaatoroolit perheiden kanssa tehtävässä työssä.

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat: Miten tärkeäksi perhetyöntekijät kokivat vanhemmuuden tukijan eri roolit, mikä on perhetyöntekijöiden mielestä helpointa ja vaikeinta perhetyön onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä ja miten perhetyöntekijöiden työtä vanhemmuuden tukijana voidaan tukea.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää Betanian 100-vuotista historiaa, perheen muuttunutta käsitettä ja Betanian perhetyön syntyä. Keskeisellä sijalla tässä tutkimuksessa selvitetään lähinnä avohuollollisena tukitoimenpiteenä toteutettavan perhetyön lainsäädännöllistä taustaa.

Perhetyöntekijöiden käsitykset eri operationaalisten roolien tärkeydestä auttavat säätiötämme suunnittelemaan tukea perhetyön vaativiin tehtäviin. Perhetyöntekijöille suunnattua kyselyä tullaan osaltaan käyttämään hyödyksi laadittaessa Betanian lastenkodin säätiön laatukäsikirjan perhetyön osuutta perheessä tehtävän työn osalta. Perhetyön osuutta on määriteltä alustavasti, mutta varsinaisen perheessä tapahtuvan työn osalta prosessit ovat laatimatta.

2 PERHE JA PERHETYÖ

2.1 Perhe käsitteenä

Perhe-sanasta useimmille meistä syntyy mielikuva äidistä, isästä ja lapsista. Tällöin puhutaan niin sanotusta ydinperheestä. Perheen jäsenet ovat sidoksissa toisiinsa biologisin perustein. Biologisin perustein määräytyy myös perhe, jossa on vain toinen vanhempi ja lapset tai sitten aikuiset sisarukset keskenään. Juridisen perheen muodostavat avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa elävä pari. Perhe voi määrittyä myös emotionaalisin perustein. Lähin ihminen on henkisesti tärkeä ja läheinen ihminen. Yksinasujan perheen voi muodostaa toisessa osoitteessa asuva ihminen tai ihmiset, jotka ovat hänelle läheisiä. (Åstedt-Kurki ym. 2008, 11 – 12, Oinonen 1999, 188.)

Perheen rakenne muodostuu sisäisistä suhteista ja suhteista perheen ulkopuolelle sekä yhteiskuntaan. Sisäiset suhteet muodostuvat niiden henkilöiden välille, jotka mieltävät muodostavansa perheen. Perheen ulkoiset suhteet muodostuvat muista tärkeistä henkilöistä, joiden kanssa he ovat tekemisissä. (Åstedt-Kurki ym. 2008, 13.)

Myös perhe ja koti koetaan yleisesti yhteen kuuluvina käsitteinä. Yksilölle perhe edustaa rakkautta läheisyyttä, huolenpitoa ja sukupolvien jatkumoa. Koti on suojan ja kiintymyksen sijasta alkanut joillekin edustaa myös kärsimystä ja tuskaa. Useimmiten nykyään kuitenkin perhesuhteet organisoituvat perinteisestä perhemallista poiketen. (Oinonen 1999, 188.)

2.2 Perhe-käsitteen muuttuminen

Perhemuoto vaihtelee ja muotoutuu useamman kerran uudelleen elämänkulun aikana. Avioerot ovat lisääntyneet ja avioliittojen kesto on lyhentynyt. (Oinonen 1999,

188.) On syntynyt uusia perheiden yhdistelmiä kuten uusperheet. Perheen yksityisyys on murentunut yhdessä perinteisen perhemallin kanssa. (Marin 1994, 18.)

Vahvat kulttuuriset normit vanhemmuudesta, äitiydestä ja isyydestä sekä yksilöllisistä itsensä toteuttamisesta ja elämän nauttimisesta ovat muuttuneet. Nykyisin kovin muodikasta perhe-elämässä eivät enää ole pyyteettömyys, uhrautuminen tai tyytyminen olemassa olevaan. (Airaksinen 1994, 165.) Vanhemmuus on alettu nähdä lapsen ja vanhemman välisenä kaverisuhteena (Hoikkala 1993).

Myös yhteiskunta perheiden ympärillä on muuttunut. (Marin 1994, 19). Perhe on yhteiskunnallisesti tärkeä yksikkö. Ydinperheen heikentymisen myötä on myös kaikkien perheiden elämä heikentynyt. Yhteiskunnassamme on tapahtunut yksilöllistymistä, kaupungistumista ja teollistumista. Kyliä, asuntoalueita ja sukuja yhdistäneet ja arkielämää kannatelleet siteet ovat muuttuneet joulukorteiksi ja kesälomatapaamisiksi. (Jallinoja 1994, 9.) Yhteiskuntakin on menettänyt luottamuksen perheiden selviytymiseen. Yhteiskunta on asettanut vanhemmuudelle entistä vaativampia tehtäviä. (Virtanen 1995.) Vanhemmuus on ammattilaistunut ja kasvatus ja hoito monimutkaistunut. Yhä useammin vanhemmuuteen liitetään jopa koulutusvaateita. Yhteiskunta on alkanut jo 1990-luvun huutaa entistä enemmän synnytysvalmennuksen, perhekasvatuskurssien ja vanhempainkoulujen perään. Biologisen vanhemmuuden rinnalle on tullut emotionaalinen ja sosiaalinen vanhemmuus. (Pösö 1993, 90 – 91.)

2.3 Perhetyön käsitteiden sekavuus

Perhetyöstä on viimeisen kymmenen vuoden aikana tullut osa kuntien sosiaalityötä. Kuitenkin perhetyön käytännöt ovat olleet kirjavia ja yhtenäistä määrittelyä Suomessa toteutettavasta perhetyön sisällöstä on ollut vaikea tuoda julki. (Berg ym. 2000, 10.) Stakesin vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan perhetyön sisällöstä on ainakin olemassa lähes 50 erilaista määritelmää. Toiset toimijat ovat määritelleet perhetyön joko ohjaavaksi, avohuollolliseksi, tehostetuksi tai kaikkien edellä mainittujen sekavaksi yhdistelmäksi. Lisäksi perhetyön moninaisuutta on sekoittanut perhetyön määrittely joko korjaavaksi tai ennaltaehkäiseväksi perhetyöksi. Lastensuojelun perhe-

työstä puhuttaessa on vielä aiheuttanut sekavuutta ns. perhehoidon käsite. Perhehoidollahan tarkoitetaan kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoitoa yksityiskodissa. (Berg ym. 2000, 11.) Saloranta on vuonna 1992 julkaistussa selvityksessään sivuilla 104 – 124 kuitenkin määritellyt perhetyön kaikeksi lapsen tai nuoren perheen kanssa tehtävän työn, jossa tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään paremmin perheenä. Perhetyön määritelmistä kaikista parhaiten Betanian lastenkodin säätiön perhetyötä kuvaa juuri Salorannan kuvaus. Kyseessä on nimenomaan lapsen tai nuoren perheen kanssa tehtävä lastensuojelun perhetyö avohuollon tukitoimenpiteenä.

2.4 Lastensuojelun perhetyö

Perhetyö kytkeytyy lastensuojelun asiakkuusprosessin kaikkiin vaiheisiin. Lastensuojeluprosessi käynnistyy, kun sosiaalityöntekijä saa tietää lasten-suojelun tarpeesta olevasta lapsesta tai nuoresta. Jos asiakkuus käynnistyy lastensuojeluilmoituksen johdosta, on tarkoituksenmukaista ensiksi selvittää ilmoituksen aiheellisuus. Yleensä ilmoituksen aiheellisuuden tarkistavat sosiaalityöntekijät työparina. Joissakin kunnissa jo tässä vaiheessa sosiaalityöntekijä ja julkishallinnon palkkaama perhetyöntekijä muodostavat työparin ja tekevät ilmoituksen tarkistuksen yhdessä. Mahdollisimman pikaisen selvityksen jälkeen pyritään löytämään perheelle sopiva perhetyöntekijä ja aloittamaan perhetyö. Perheen mahdolliset toiveet perhetyöntekijästä pyritään ottamaan huomioon perhetyötä aloitettaessa, jotta perhetyö saadaan tehokkaasti aloitettua. Lastensuojelun perhetyö käynnistyy aina asianomaisen kunnan sosiaalityöntekijän päätöksellä. (Heino 2008, 44.)

2.5 Perhetyön lainsäädännöllinen tausta

2.5.1 Sosiaalihuoltolaki

Vuonna 1982 vahvistetussa ja myöhemmin vuonna 2005 muutetussa sosiaalihuoltolaissa on määritelty sosiaalialan toiminnan perusteet. Sosiaalihuollolla laissa tarkoitetaan sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia, sosiaalista luot-

toa ja niihin liittyviä toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen ja yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Järvinen ym. 2007, 55.)

Sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalipalveluiksi sosiaalityön, kasvatus- ja perheneuvonnan, kotipalvelut, asumispalvelut, laitoshuollon, perhehoidon, omaishoidon tuen sekä vammaisten henkilöiden työllistymisen tukemisen ja työtoiminnan. Lisäksi sosiaalihuoltolaissa on kuntien huolehdittavaksi annettu lasten ja nuorten huolto, lasten päivähoito, kehitysvammaisten erityishuolto, vammaisuuden perusteella järjestettävät palvelut ja tukitoimet, päihdepalvelut, lastenvalvojan tehtävät, elatusapu, ottolapsineuvonta, perheasioiden sovittelu, lapsen huolto- ja tapaamissopimusten täytäntöönpanonsovittelu sekä kuntouttava työtoiminta. (mt., 55.)

2.5.2 Vuonna 2007 vahvistettu lastensuojelulaki

Vuoden 2008 alusta lukien lastensuojelulaissa on määritelty selvästi perhetyö avohuollon tukitoimenpiteenä. Lain mukaan lastensuojelun perhetyötä on oltava kaikkien saatavilla. Lastensuojelulaki (417/2007) 36 §:

”Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen sosiaalipalveluiden, kuten lasten päivähoidon ja kotipalvelun, sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina:

- 1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;
- 2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;

- 3) tukihenkilö tai – perhe
- 4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja;
- 5) perhetyötä;
- 6) koko perheen 37:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoidon;
- 7) vertaisryhmätoimintaa;
- 8) loma- ja virkistystoimintaa; sekä
- 9) muita lasta tai perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Myös huostaan otetun nuoren jälkihuoltoon perhetyö kuuluu olennaisena osana. (Järvinen ym. 2007, 57.)

Lisäksi perhetyötä tukevaa lainsäädäntöä on kirjattu seuraaviin lakeihin: Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta, hallintolaki sekä YK:n yleiskokouksen 20.11.1989 hyväksymä lapsen oikeuksien julistus. (mt., 58 – 61.)

3 BETANIAN PERHETYÖ

3.1 Betanian historiaa

Betanian lastenkodin säätiön toiminnan perusta on 1800-luvun lopulla. Laatimani historiallisen yhteenvedon mukaan Aurora Garamsin lähetti diakonissa Charlotta Wetterstenin tutustumaan pohjoisen Suomen oloihin heti nälkävuosien jälkeen vuonna 1892. Charlotta saapuikin ensin Ouluun, josta hänet ohjattiin varsinaisille nälkävuosien vaivaamille alueille Suomussalmelle. Charlotta palasi melko pian Helsinkiin, mutta palasi uudelleen Suomussalmelle. (Betanian lastenkodin säätiön historian yhteenveto 1981, 1.) Charlotta Wetterstenin toimittaman raportin mukaan Suomussalmella oli todellinen nälänhätä. Charlottan kertoman mukaan lapset, vanhukset ja vammaiset olivat huonosti hoidettuja ja heidän sivistyksen taso oli alhainen. (mt., 1981, 2.)

1800-luvun lopulla Charlotta perusti Suomussalmen ensimmäisen kansakoulun Juntusrantaan eli noin 70 kilometrin etäisyydelle nykyisestä kuntakeskuksesta. Charlotta palasi taas uudelleen Suomussalmelle 1900-luvun alussa. Vuoden 1903 alussa aloitettiin turvakodin rakentaminen Haukiperän lahden komeimmalle paikalle. Charlotta Wettersten oli hankkinut Venäjän tsaarilta omistukseensa 314 hehtaarin suuruisen tilan, jolle nyt alettiin rakentaa turvakotia. Turvakotiin sijoitettiin vaivaisia ja vammaisia henkilöitä sekä vanhuksia ja lapsia. Charlotta Wettersten toimi turvakodin johtajana lähes 9 vuotta. Charlotta Wetterstenin toivomuksesta turvakoti muutettiin kesäkuussa 1911 lasten ja nuorten orpokodiksi. Charlotta luovutti omistamansa tilan sekä sillä sijainneet rakennukset Kirkon Nuorisoyhdistykselle. Vuoteen 1914 saakka orpokodissa oli vielä myös vanhuksia ja vammaisia. (mt., 2.)

Vuonna 1911 orpokodin johtajaksi valittiin Mikko Holi sekä taloudenhoitajaksi Fiina Alina Konttinen. Myöhemmin heistä tuli aviopari. Holin pariskunta kehittäikin 1920- ja 1930-luvuilla orpokodista mallimaatilan. Orpokodin puutarhassa kasvatettiin jopa harvinaisia kasveja eli niitä kasveja, jotka eivät aikaisemmin olleet menestyneet Kainuussa. Kaikki orpokodissa käytetyt elintarvikkeet saatiin omalta tilalta. Lasten ja nuorten päivittäisiin toimintoihin olennaisena osana karjanhoitoon, puutarhan hoitoon sekä kotitalouden hoitoon liittyvät tehtävät. (Betanian lastenkodin säätiön historian yhteenveto 1981, 2.)

Vuonna 1930 Uno Branderin kuvaa hän käyntiään Betaniassa seuraavasti:

”Käynti kesäisenä, aurinkoisena päivänä Betaniassa on unohtumaton elämys. Päivänsäteet täällä heijastuvat korpien kätköistä, surujen ja kurjuuden murjuista koottujen lapsosten vuosi vuodelta kirkkaammiksi käyviin silmiin ja punakammiksi pyöristyviin poskiin, näiden lasten puuhaillessa ahkerina kuin mehiläisparvi hietanummella raivatussa satumaisen rehevässä kasvitarhassa, tomaattiviljelyksillä, kanatarhassa, juurikasmailla, savisilla suoviljelyksillä tai harvinaisen antoisan karjan paimenpoiluilla. Sieluun piirtyy täällä näkyjä, että Suomussalmi ei ole enää Surunsalmi”.

Näillä sanoilla kuvaa Betaniaa 87-vuotias kirjailija Ilmari Kianto: ”Betanian orpokoti on minulle, vanhalle pappilan pojalle, hyvin tuttu nimi. Muistan Betaniaa jo diakonissa Wetterstenin hallinta-ajalta ja myöhemmin Alina ja Mikko Holin kaudelta. Varsinkin diakonissa Wetterstenin persoonallisuus on jäänyt mieleeni. Hän saattoi saapua kuin tuulispää ja tavata meidät nuoret lukemassa sanoma-lehtiä. – Mitä uutta kuuluu maailmasta? Mutta heti perään hän tiuskahti: - Fyi, että te luette sanomalehtiä sunnuntaiaamuna! Alina ja Mikko Holi olivat myös pappilamme hyviä ystäviä. Holit osasivat laulaa ja kertoa satuja. Minulle jäi orpokoti kauniiksi muistoksi”. Alina ja Mikko Holi toimivat Betanian orpokodin johtajina kesään 1937 saakka. (mt., 2.)

Betanialla on sija myös vuonna 1939 alkaneen talvisodan historiassa. Talvisodan aikana orpokodin tilat toimivat joukkosidontapaikkana. Betanian kautta ohjattiin myös suuri määrä sotilaita taisteluihin Raatteen tielle. Raatteen tie sijaitsee noin 20 kilometrin etäisyydellä Betaniasta. Orpokodissa talvisodan alkaessa olleet lapset ja nuoret ohjattiin ensin evakkoon Muhokselle ja jatkosodan aikana Kirkon Nuorisoyhdistyksen Keuruulla sijaitsevaan Pöyhölään. (mt., 3.)

Vuosina 1939 – 1945 käydyn toisen maailman sodan seurauksena kaikki orpokodin rakennukset oli poltettu. Sijaitseehan orpokoti vain puolen kilometrin etäisyydellä paikasta, johon venäläiset joukot etenivät hyökkäyksissään. Entisen orpokodin raunioille rakennettiin uusi orpokoti amerikkalaisten luterilaisten seurakuntien tuella. Vuodesta 1950 vuoteen 1958 orpokodin johtajana toimi maisteri Irja Itkonen. Orpokodin tiloissa toimi myös 7 vuoden ajan Haukipieran kansakoulu ja sen yhtenä opettajana orpokodin johtaja Itkonen. (mt., 5.)

Vuodesta 1958 vuoteen 1982 orpokodin johtajana toimi diakonissa Rauha Kaitainen. Vielä Rauha Kaitaisen aikana orpokodissa elettiin kädestä suuhun. Orpokodilla kasvatettiin omiin tarpeisiin lehmiä, vasikoita ja sikoja. Orpokodin pellot ja puutarha olivat ahkerassa käytössä. Rauha Kaitaisen aikana useat liikelaitokset tukivat orpokodin toimintaa niin aineellisesti kuin myös rahallisesti. Sosiaalivirasto saattoi myöntää

harkinnanvaraista valtionavustusta hoitopäivien suhteessa. (mt., 6.)

Vuonna 1971 perustettiin oma Betanian lastenkodin säätiö. Säätiön muodostamisen seurauksena orpokodin nimi muutettiin lastenkodiksi. Säätiön kaikki hallinto ja taloudenhoito siirrettiin Suomussalmelle. Vuosina 1911 - 1971 kaikki orpokodin maidon, vihannesten tai eläinten myynnistä saadut tulot piti lähettää lyhentämättöminä Helsinkiin, josta ohjattiin tietty sattumanvarainen summa rahaa orpokodin kulujen maksamista varten. (mt., 7.)

Vuonna 1982 lastenkodin johtajaksi valittiin diakoni Kauko Manninen. Vuoden 1983 alussa tuli voimaan uusi lastensuojelulaki, joka omalta osaltaan määritteli suuntaviivoja lastenkodin toimintaan (säätiön toimintakertomus vuodelta 1982.) Aloitin työskentelyn lastenkodissa huhtikuussa 1983. Ensimmäisiä töitani lastenkodissa oli juuri- en löytäminen lastenkotiin lapsena sijoitetuille lapsille. Lapset olivat jo varttuneet murros-ikäisiksi ja juurien löytäminen oli erittäin tärkeää. Toisaalta lasten ja nuorten vapaa-aikakin oli ollut hyvin työvoittoista. Toisena tärkeänä tehtävänäni oli mielenkiintoisten vapaa-ajan harrastusten löytäminen. Vuonna 1985 aloitettiin lastenkotityön voimakas kehittäminen. Lastenkodin yhteyteen alettiin suunnitella omaa nuorisokotia 13 – 18-vuotiaille nuorille ja uusi nuorisokoti aloitti toimintansa vuonna 1987. Erityisesti 1980-luvun lopulla nuorisokotiin sijoitettiin niitä nuoria, jotka olivat eläneet murrosikänsä saakka perheissä. (Betanian lastenkodin säätiön historian yhteenveto, 1991, 7.)

Aloitin lastenkodin johtajana ja säätiön johtajana syksyllä 1989. Nuorisokodin ja lastenkodin toimintaa jatkettiin omanaan vuoteen 1992. Vuoden 1992 kesällä lasten ja erityisesti nuorten sijoitukset alkoivat voimakkaasti vähentyä maahamme koittaneen laman seurauksena. Lopullisesti lastenkoti ja nuorisokoti yhdistettiin yhdeksi yksiköksi vuoden 1992 lopussa. (Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus 1992, 2.)

Vuoden 1997 lopulla lasten ja nuorten sijoitusten määrä saavutti alhaisimman tason orpokodin tai lastenkodin historiassa. Vuoden 1998 lopulla aloitettiin vanhustyön täydennyskoulutus säätiön palveluksessa olleelle henkilöstölle. Kesällä 1999 perustettiin

vanhusten tehostetun asumispalvelunyksikkö Aamurusko ja ensimmäiset vanhukset sijoitettiin jo syksyllä 1999. Myöhemmin vuonna 2003 entisen nuorisokodin saneerattiin vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköksi ja sai nimekseen Koivukaarre. (Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus 2003, 2.)

3.2 Betania yhteisönä

Betanian yhteisöksi muodostumista kuvaa parhaiten Sheinen (1985) määritelmä:

”Ihmistä koostuvat yhteisöt eivät muodostu sattumanvaraisesti. Yleensä yhteisön perustaa henkilö, jolla on idea uudeksi yhteisöksi. Perustaja kerää ihmisiä, joilla on samanlainen idea ryhmän toimivuudesta kuin sen perustajalla.”

Betania on koko historiansa ajan ollut myös ryhmä, jossa ihmisiä on yhdistänyt yhteinen tekijä eli kristillinen usko. Kaikkien Betanian yhteisössä työtätekevillä on halu selvitä yhdessä uuteen päivään.

Vielä 1980-luvulla Betania oli mielestäni suljettu yhteisö. Yhteisössä oli tärkeää vaalia niitä perinteitä, joita aikaisemmat johtajat ja työntekijät olivat luoneet. Työntekijät helposti tukeutuivat niihin tapoihin ja ajatuksiin, joita oli noudatettu vuosikymmeniä. Toiminnan muuttaminen tuntui mahdottomalta. Työntekijät nähtiin usein tärkeinä, jos he tekivät tunnollisesti työnsä ja pysyivät heille annetuissa rooleissaan. Lasten ja nuorten vanhempien ja sukulaisten sekä muiden ulkopuolisten vierailut olivat harvinaisia. Ainoastaan niin sanottujen virallisten tahojen kuten lääninhallituksen tarkastajien ja kunnan sosiaalitoimen vierailut olivat sallittuja.

Omana johtajuuteni alkuaikoina jouduin toistuvasti rohkaisemaan lasten ja nuorten omaisia vierailemaan lastenkodillamme. Erään nuoren isä totesikin vuonna 1990 vieraillessaan: ”Tämähän on kuin koti, ei edes ritilöitä ikkunoissa.”

3.3 Betanian lastenkodin säätiön tarkoitus, visio, arvot ja eettiset säännöt

Betanian lastenkodin sääntöjen 2 §:n mukaan säätiön tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää Betanian lastenkodin säätiön toimintaa kristillisen yhteistyön hengessä.

Säätiön visiona on monipuolisten palvelujen tuottaminen eri-ikäisille henkilöille. (Betanian lastenkodin säätiön säännöt, 2006, 2.)

Betanian lastenkodin säätiön arvoihin ja eettisiin sääntöihin kuuluvat seuraavat asiat:

- 1) Asiakkaiden kanssa katsomme televisiosta tai kuuntelemme radioista sunnuntaisin jumalanpalveluksen. Asiakkaiden kanssa luemme iltarukouksen iltaisin ja luemme päivisin Sana- ja Kotimaa-lehteä. Asiakkaat osallistuvat seurakunnan järjestämille leireille. Kuuntelemme hengellistä musiikkia cd-levyiltä tai kaseteilta. Säätiön yksiköissä järjestetään seuroja, joiden yhteydessä on halukkailla mahdollisuus osallistua ehtoolliseen.
- 2) Säätiön työntekijät toimivat hoitotilanteissa työpareina ja käyttävät tarvittaessa apuvälineitä. Asiakkaiden kesken vallitsee ehdoton fyysinen koskemattomuus. Jokaiselle asiakkaalle tarjotaan oma huone ja oma paikka ruokapöydässä.
- 3) Asiakkaiden päivittäisissä hoito- ja ohjaustilanteissa hoitajan tai ohjaajan läsnäolo näkyy rauhallisuutena, kiireettömyytenä sekä asiakkaan valmistamisena muutokseen.
- 4) Sosiaalinen turvallisuus näkyy toiminnassa pysyvänä henkilöstönä, omahoitajuutena ja yhteenkuuluvuuden tunteena asiakkaiden kanssa. Sosiaalinen turvallisuus näkyy myös yhteydenpitona omaisiin ja läheisiin, yhteisinä tilaisuuksina omaisten kanssa.
- 5) Jokaista asiakasta hoidetaan ja kasvatetaan hoito-, kasvatus- tai palvelusuunnitelman mukaisesti. Jokaisen asiakkaan yksityisyyttä kunnioitetaan. Jokainen työntekijä voi tehdä työtä omalla persoonallisella tavallaan ottaen huomioon yhdessä sovitut pelisäännöt.

- 6) Kaikille asiakkaille kerrotaan rehellisesti häntä koskevista asioista. Jokaisen asiakkaan kohdalta varmistetaan, että hän on ymmärtänyt asian. Asiakkaita ja heidän omaisiaan kannustetaan kertomaan toiveistaan ja tarpeistaan. Asiakkaiden omaiset pidetään ajan tasalla kulloinkin vallitsevasta asiakkaan tilanteesta. Työkavereiden kesken asioista kerrotaan rehellisesti.
- 7) Työyhteisön hyvinvoinnissa on tärkeää, että työntekijät jaksavat tehdä työtä asiakkaiden kanssa ottaen huomioon asiakkaiden toivomukset ja mielipiteet. Työntekijöitä rohkaistaan vaikuttamaan omassa työvuorossaan yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaisesti. Esimiestyö on osallistuvaa ja kuuntelevaa sekä työnjako oikeudenmukaista ja selkeää. Jokainen säätiön työntekijä sisäistää sen tosiasian, että työyhteisön hyvinvointi kuvastuu myös asiakaskaisiimme.

3.4 Betanian lastenkodin säätiön perhetyön synty

Vuoden 1983 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain ja muualla Suomessa käynnistettyjen kokeilujen innoittamana säätiö aloitti perhetyön palvelujen suunnittelun. Osa säätiön henkilöstöstä oli elänyt säätiön voimakkaimmat toiminnan ajat lasten ja nuorten kanssa. Saimme ensimmäiset suomussalmelaisten sosiaalityöntekijöiden yhteydenotot perhetyöstä jo vuoden 2000 keväällä. Tartuimme välittömästi sosiaalitoimen meille antamaan haasteeseen. Määrittelimme pikaisesti perhetyöstä kiinnostuneiden työntekijöiden kanssa tavoitteet perhetyölle. Erityiseen tärkeää tavoitteiden määrittelyssä oli se, että teimme ensimmäistä kertaa työtämme lastensuojeluperheiden kotona eli heidän omalla reviirillään. Perhetyö määriteltiin ammatilliseksi perhetyöksi siksi, koska sitä tekivät ammatillisen koulutuksen saaneet henkilöt. Lisäksi määrittelimme, että työntekijämme on perheessä etupäässä lapsia ja nuoria varten. Perhetyöntekijän työtehtäviksi muodostuivat lasten koulunkäynnin tukeminen, vapaa-ajan harrastusten löytäminen sekä ohjaaminen puhtauteen, siisteyteen eli kodinhoitoon liittyviin tehtäviin. (Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus 2001.)

3.5 Ammatillinen perhetyö tänään

Tänä päivänä perhetyö on laajentunut kaikkiin Ylä-Kainuun alueen kuntiin. Ammatillisen perhetyön ostajana on tänä päivänä vuonna 2006 aloittanut Kainuun maakunta-kuntayhtymä. Ammatillinen perhetyö suuntautuu lastensuojeluperheisiin. Perheessä jommallakummalla tai molemmilla vanhemmilla on päihde- tai mielenterveysongelma tai ongelmia perheen arkipäivän asioiden hallinnassa. Perheen vanhempien ikä vaihtelee 25 vuodesta 40 vuoteen. Suurin osa ammatillisen perhetyön kohteena olevista perheistä asuu haja-asutusalueella.

Tulevaisuudessa Kainuun maakunta-kuntayhtymän Betanialta ostama perhetyö voi olla myös ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea lapsiperheille. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä asiakkuus voi syntyä äitiys- ja lastenneuvolan, päivähoidon tai koulun kautta sekä perheiden omasta pyynnöstä. Perhetyö voi alkaa myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin se perustuu sosiaalityöntekijän yhdessä perheen kanssa tekemään sosiaalityön suunnitelmaan. Betanian perhetyö voi olla tulevaisuudessa Kainuun maakunta-kuntayhtymän periaatteiden mukaisesti paljon tavoitteellisempaa ja suunnitelmallisempaa.

4 ROOLIT JA BETANIAN LASTENKODIN SÄÄTIÖN PERHETYÖNTEKIJÄN ROOLIKARTTA

4.1 Mitä roolit ovat?

Jacob Levy Morenon (1977) rooliteorian mukaan meillä kullakin on suuri määrä eri rooleja, jotka aina tilanteiden ja tekemisten vaihtuessa muuttuvat. Toimimme eri rooleista käsin ihmisiin, asioihin ja tehtäviin. Morenon (1977) mukaan rooli on yksilön omaksuma toimintatapa tietyssä hetkessä tiettyyn tilanteeseen, johon liittyy muita ihmisiä ja objekteja. Morenon mukaan roolit voidaan erotella laadullisesti neljäksi erilaiseksi roolityypiksi:

1. **Psykosomaattiset roolit** liittyvät ruumiin toimintoihin, kuten ravitsemiseen, liikkumiseen ja seksuaalisuuteen. Ihminen on läpi elämänsä ruumiillinen olento ja siksi psykosomaattisten roolien kehittäminen on elämässä välttämätöntä. Psykosomaattisten roolien kehittäminen alkaa heti vauvana. Vauva oppii syömään ja ryömimään sekä kehittää vuorovaikutuksessa hoitajan kanssa syöjän ja ryömijän roolit. (Niemi 2002, 95.)
2. **Psyykkiset roolit** seuraavat kehityksellisesti psykosomaattisia rooleja. Ne alkavat kehittyä, kun lapsi saavuttaa erillisyyden vaiheen. Lapsi erottaa ulkoisen ympäristön minä-kokemuksestaan. Ne ilmenevät mielen sisäpuolta ja ovat persoonallisia. Lapsella psyykkiset roolit näyttäytyvät aluksi leikeissä ja matkimisena. Psyykkiset roolit ovat lapsen mielessä erityisesti, kun hän hahmottaa todellista ja epätodellista maailmaa. Psyykkiset roolit ilmenevät muihin rooleihin liittyneinä ja dominoivat ihmisen persoonaa koko hänen elämänsä. (mt., 95.)
3. **Sosiaaliset roolit** ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tehtävissä tarvittavia rooleja. Niiden kehittyminen alkaa rinnakkain psyykkisten roolien kanssa. Sosiaalisten roolien aktivoitumiseen ei tarvita vuorovaikutussuhdetta, sillä yksin suoritettava tehtävän virittää tehtävän mukaisen roolin. Sosiaaliset roolit saavat sisältönsä ympäristöstä ja yksilön psyykkisistä rooleista. Yksilön sosiaalinen rooli on aina sidoksissa siihen yhteisöön tai ryhmään, jossa hän kulloinkin elää. Esimerkiksi se sosiaalinen rooli, josta käsin työntekijä luo suhteen asiakkaaseensa, tulee juuri hänen tuoksuikseen niistä psyykkisistä rooleista, jotka työntekijässä tässä sosiaalisessa suhteessa viriävät. Kun sosiaalinen rooli tulee eläväksi, se saa värin, maun ja tuoksun: se saa hengen ja elämän psyykkisestä roolista, jonka yksilö siihen puhalttaa. (mt., 95 - 96.)
4. **Kosmiset roolit** koetaan persoonaa, yksilöä suurempina, universaaleina ja ajattomina. Kosmiset roolit mahdollistavat samaistumisen yliyksilölliseen olemiseen, kosmokseen ja arkkityyppiseen todellisuuteen. (mt., 96.)

Roolit eivät elä tyhjiössä, vaan suhteessa toisiin rooleihin tai asioihin. Tällöin myös asiakas tai toinen työntekijä suhteessa minuun voi kutsua esiin yllättäviäkin psyykkisiä rooleja, jotka värittävät sosiaalisen roolin omanlaisekseen. (mt., 96.)

4.2 Mikä roolikartta on?

Viimeisten vuosien aikana on minua kiinnostanut perhetyön todellinen sisältö. Erityisesti mielenkiintoni kohteena on ollut se, missä eri rooleissa säätiömme perhetyöntekijät työskentelevät eri perheissä. Roolikartta on välinen, jolla voi kuvata tietyssä tilanteessa tai tehtävässä olemassa olevia rooleja. Roolikartalla voidaan kuvata yksilön psyykkisiä, sosiaalisia ja kosmisia rooleja yhtä aikaa. Roolikarttahan on yksinkertaisuudessaan sitä, että työtä tekevät henkilöt sanoittavat sen työn mitä he oikeastaan tekevät. Roolikartta perustuu Jacob Levy Morenon rooliteoreettiseen ajatteluun. Morenon psyykkisen roolin käsite mahdollistaa myös tarkastella sitä vuorovaikutusta, jonka eri työroolit tuottavat (Moreno 1977.) Onhan perhetyöntekijöitämme kuvattu milloin kyttääjiksi, maailmanparantajiksi, siivoustyönjohtajiksi tai leikkittäjiksi (Niemistö 1998, 90 – 92).

4.3. Roolikartan käsitteet

Raimo Niemistö on kirjassaan vuonna 1998 esittänyt roolien osuvaa kartoittamista auttavaksi erotteluvälineeksi. Niemistön kirjan taustalla on Leontjevin toiminnan teorialle perustuva roolien hierarkia. Leontjevin mukaan (1977) laajin toiminnan ulkoista aktiviteettia kuvaava käsite on toiminta. Toimintaa ohjaa aina laaja ja persoonallisesti merkittävä motiivi. Toimintaa havainnollisempi käsite on teko. Kaikkein havainnollisin käsite on operaatio, sillä ei voi tehdä tekoja ilman taitoa, tekniikkaa ja välineitä. Roolikartassa on olemassa kaikkiaan kolmenlaisia rooleja, joita esittelen seuraavassa.

4.3.1 Toimintaroolit

Toimintaroolit ovat roolikartassa päärooleja. Toimintaroolit ovat kulloisenkin tehtävän suorittamista ohjaava motivaatioperusta. Toimintarooli kertoo, mikä on työntekijän identiteetti, käsitys siitä, kuka hän on ollessaan oman työnsä tekijä. Toimintaroolit vastaavat ennen kaikkea kysymykseen, kuka olen? Tarkoituksenmukaisista toimintaroleista käsin toimiminen auttaa synnyttämään vuorovaikutusta, joka tukee työnteki-

jän perustehtävää ja tavoitteita. Toimintarooli synnyttää myös vastaroolin eli mistä roolista asiakas tai toinen työntekijä toimii suhteessa minuun. Kun työntekijä on tietoinen omasta roolistaan, vaikuttaa se syntyvän vuorovaikutuksen laatuun. Toimintaroolien tunnistaminen auttaa priorisoimaan ja näkemään, mikä on oleellista siinä, mitä olen tekemässä. (Niemi 2002, 85.)

4.3.2 Tekoroolit

Tekoroolit ovat toimintaroolien alarooleja. Tekoroolit antavat vastauksen perustehtävätason kysymykseen, mitä teen? Toimintaroolit jakautuvat yleensä useampaan tekorooliin. Esimerkiksi vanhemmuuden tukijan toimintaroolin tekorooleja ovat vanhemmuuden tehtävien esille tuoja ja korvaavan vuorovaikutus-suhteen tarjoaja. Perhetyöntekijä auttaa vanhempia näkemään lapsen lapsena ja toisaalta kontrolloi sitä käyttäytymistä, joka uhkaa lapsen hyvinvointia. (mt., 85.)

4.3.3 Operaatoroolit

Operaatoroolit vastaavat kysymykseen, miten sen teen? Operaatio on kaikkien suppein ja havainnollisin käsite. Kuuntelijan rooli on merkittävistä operaatorooleista. Kuuntelijan rooli on aina erilainen ja riippuu siitä, mistä roolista käsin perhetyöntekijä toimii. Kuuntelijan rooli on eri esimerkiksi perheen tilanteen kartoittajan pääroolista käsin kuin käytännön asioissa neuvojan alaroolista käsin. (mt., 92.)

Me ihmiset luomme vuorovaikutuksessa aina suhteen jostakin roolista käsin. Se mistä roolista käsin me olemme suhteessa, vaikuttaa millaiseksi vuorovaikutuksemme muodostuu. Oma roolimme virittää tietynlaisen vastaroolin vuorovaikutuksessa toisessa ihmisessä. Perhetyöntekijän on oltava selvillä omista rooleistaan suhteessa asiakkaaseen, jotta vuorovaikutus pysyy selkeänä ja auttaa asiakasta sietämään sen pettymyksen, että työntekijä on vain työssä täällä.

4.4 Miksi roolikartta?

Roolikarttaa on menestyksekkäästi käytetty apuna Ensi- ja turvakotien liiton Alvari-perheprojektissa. Roolikartan taustalla on selkeä tietoisuus, että perhetyö on lastensuojelun avohuollon tukitoimenpide. Lapsi on osa perhetyön prosessia ja lapsella on oikeus suojeluun, tarpeen tyydytykseen, hoivaan ja osallisuuteen. Lastensuojelun perhetyötä tehdään silloin, kun lapsen oikeudet ovat vaarantuneet, vanhemmat eivät kykene takaamaan lapselle riittävää suojaa tai hoivaa tai osallisuutta. Perhetyöntekijän tehtävä on ennen kaikkea tukea perhettä, jotta em. oikeudet lapsen kohdalla toteutuvat. (mt., 93.) Tässä tutkimuksessa sovellan roolikarttaa siten, että pitäydyn tarkastelussa vanhemmuuden tukijan toimintaroolissa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoitteet, tehtävä ja tutkimuskysymykset

Edellisissä luvuissa esitelty tutkimuksen teoreettinen viitekehys ohjaa tutkimusongelmien asettelua. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten tärkeäksi Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijät kokevat vanhemmuuden tukijan toimintaroolin ja vanhemmuuden tehtävien esille tuojan, vuorovaikutusvalmentajan ja korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajan tekoroilien kautta muodostetut operaatiroolit. Tutkimuksella saatua tietoa käytetään säätiön laatukäsikirjan perhetyön osiossa perhetyöntekijän perheessä tapahtuvaa työtä kirjattaessa laatuprosesseihin. Perhetyön osuutta on määritelty alustavasti, mutta varsinaisen perheessä tapahtuvan työn osalta prosessit ovat laatimatta.

Tutkimuksella halutaan tietää ennen kaikkea kuinka monipuolisia valmiuksia säätiön perhetyöntekijältä edellytetään. Tutkimuksella saatua tietoa voidaan käyttää myös laadittaessa täydennyskoulutus suunnitelmaa Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijöille. Erityisesti keskityn tässä tutkimuksessa vanhemmuuden tukijan toimintarooliin.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat asiat, jotka ohjasivat myös saatujen tulosten analysointia:

- 1) Mitkä roolit perhetyöntekijät kokivat tärkeimmiksi vanhemmuuden tehtävien esille tuojina perheessä?
- 2) Mitkä roolit perhetyöntekijät kokivat tärkeimmiksi vuorovaikutusvalmentajina perheessä?
- 3) Mitkä roolit perhetyöntekijät kokivat tärkeimmiksi korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajina?
- 4) Mikä on perhetyöntekijöiden mielestä helpointa perhetyön onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?
- 5) Mikä on vaikeinta perhetyön onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?
- 6) Miten perhetyöntekijöiden työtä vanhemmuuden tukijana voidaan tukea?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Opinnäytetyötäni varten suoritin kyselyn, jossa oli sekä kvantitatiivisia osia ja myös avoimia osia. Kyselyn perusteella sain käyttööni sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata todellista elämää ja tutkimuskohdetta kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa uusia asioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään säilyttämään tutkittava ilmiö sellaisenaan. Kuvaamisen pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkökulma. (Eskola & Suoranta 1998, 16). Laadullisen tutkimuksen piirteeksi voidaan myös kuvata ihmisten suosimista tiedonkeruun välineenä (Hirsjärvi ym. 2007, 160).

Empiirisessä, laadullisessa tutkimuksessa tutkimusmenetelmät ovat keskeisessä asemassa. Menetelmän valintaa ohjaa vahvasti se, millaista tietoa etsitään ja mistä sitä etsitään. Jos tutkimuksella hankitaan kokemustietoa, on kyselylomake tähän sopiva menetelmä. (mt., 180.)

Kyselyt ovat tutkittaville lähetettäviä lomakkeita, joissa tutkija haluaa kartoittaa esimerkiksi tutkittavien asenteita, uskomuksia, käsityksiä tai mielipiteitä. Tutkija voi myös kartoittaa arviointeja ja perusteluja näille käsityksille ja mielipiteille. (mt., 192.)

Jos kyselylomake on pelkästään monivalintakysymyksiin perustuva, voidaan tulokset analysoida kvantitatiivisin perustein. Avoimiin kysymyksiin perustuva kyselylomake voidaan analysoida kvalitatiivisin menetelmin. (mt., 190 – 199.) Tässä tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmiä.

Kyselylomakkeen avulla saadaan aikaan laaja tutkimusaineisto. Kyselymenetelmä avulla säästetään aikaa ja vaivaa tutkijan näkökulmasta. Kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa voidaan valmistella jo analyysia siten, että kysymykset avautuvat helposti tutkijalle analyysivaiheessa. Kyselytutkimuksissa voidaan käyttää ns. avokysymyksiä. Avokysymysten etuna on se, että ne antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hän todella ajattelee ja mitä mieltä hän on kysyttävästä asiasta. (mt., 196.) Kyselyt voidaan lähettää postitse tai verkkokyselynä. Tämän tutkimuksen kysely jaettiin työpaikalla kaikille säätiömme perhetyöntekijöille henkilökohtaisesti. Perhetyöntekijät palauttivat kyselylomakkeen palautuskirjekuoressa. Kyselylomakkeen mukana lähetetään myös saatekirje. (mt., 191.) Saatekirjeessä tulee olla selvitettyä tutkimuksen suorittava taho, syy, miksi juuri hänet on valittu tutkittavaksi, tutkimuksen tarkoitus sekä tutkimuksen luottamuksellisuus (Eskola & Suoranta 1998, 94).

5.3 Tutkimuksen aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen analyysin tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineistosta pyritään löytämään yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Analyysin ytimenä voidaan pitää ”raakamateriaalista” eroteltavaa ainesta, joka on tutkimusongelman kannalta olennaista. (mt., 151 – 157.) Laadullisen aineiston analyysivaihe on kuin havaintojen pelkistämistä ja arvoituksen ratkaisemista. Havaintojen pelkistämällä tarkoitetaan 2 vaiheista prosessia, jossa ensin tarkastellaan aineistoa tietystä teoreettisesta viitekehyksestä käsin ja sen jälkeen yhdistetään aineistosta esiin nousseet havainnot niin sanotuksi havaintojoukoksi. Aineiston tarkastelussa kiinnite-

tään huomio olennaiseen suhteessa teoriaan ja kysymyksenasetteluun Laadullisen tutkimuksen analyysissä jokainen tapaus on ainutkertainen, jolloin jokainen poikkeustapaus muodostaa oman havaintojoukkonsa. (Alasuutari 1999, 39 – 42.) Aineistoni analyysissä olen lähtenyt liikkeelle aineistolähtöisyydestä. Aineisto pelkistetään aluksi aineistolähtöisessä analyysissä. Pelkistämisellä tarkoitetaan tutkimuskysymysten esittämistä kerätyltä aineistolta. Vastausten saamisen jälkeen aineisto ryhmitellään eli etsitään pelkistettyjen ilmausten yhtäläisyyksiä ja eroja. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 26.)

5.4 Tutkimusprosessini

Opinnäytetyöni kohderyhmäksi valitsin Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijät. Kyselyn valitseminen tutkimusmetodiksi sopi hyvin tutkimukseeni, koska laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on todellisen elämän kuvaaminen. Sisällytin kyselylomakkeeseen monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten avulla tavoittelin kokemusten ja mielipiteiden selville saantia. Kyselylomakkeen laadinnassa käytin apuna Niemen (2002) laatimaa roolikarttaa. Roolikartasta valitsin kuitenkin tähän tutkimukseen ainoastaan vanhemmuuden tukijan toimintaroolin. Teorokorooleista valitsin kyselyyn mukaan vanhemmuuden tehtävien esille tuojan, vuorovaikutusvalmentajan ja korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajan roolit. Operaatiotoolit määrittelin kyselylomakkeeseen alkuperäisen roolikartan mukaisesti. Avoimet kysymykset muotoilin teoreettisesta viitekehystä ja tutkimuksen tarkoituksesta käsin. Avoimet neljä viimeistä kysymystä lisäsin kyselykaavakkeeseen perhetyöntekijöiden työtilanteen vuoksi.

Kyselyyn osallistuvien perhetyöntekijöiden nimet selvitin oman työorganisaationi eli Betanian lastenkodin säätiön työvuorosuunnittelun kautta. Työvuorosuunnitelmien kautta sain selville, että tällä hetkellä säätiömme työntekijöistä neljä tekee avohuollon perhetyötä Kainuun maakunta-kuntayhtymän osoittamissa perheissä. Valitsin kyselyn aineistonkeruumenetelmäksi sen vaivattomuuden ja vähäisen ajantarpeen vuoksi.

Ajatukseni ei ollut lainkaan tehdä asemaani tutkijana helpommaksi. Kysely tuki myös sitä ajatusta, että perhetyöntekijöillä olivat paremmat mahdollisuudet vastata kyselyyn. Eskolan ja Suorannan (1998, 155) mukaan aineiston keräämisen tapaan vaikuttavat tutkimusongelman lisäksi tutkijan persoonallisuus sekä käytössä olevat taloudelliset ja ajalliset resurssit.

Toimitin tutkijana kyselylomakkeet perhetyöntekijöille viikolla 11 vuonna 2011. Keskustelujen perusteella totesin, että haastattelujen suorittaminen ei ole mahdollista perhetyöntekijöiden työtilanteen vuoksi. Alustavaa tutkimusasetelmaa muutettiin myös siten, että perhetyöntekijät täyttivät jokaisen perheen kohdalta oman kyselylomakkeen. Tiedustelin jokaiselta perhetyöntekijältä kyselylomakkeen antamisen yhteydessä tarvittavien kyselylomakkeiden määrän. Liitteenä 1 oleva kyselylomake toimitettiin kaikille Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijöille. Kaikki perhetyöntekijät palauttivat kyselylomakkeet määräaikaan mennessä. Kyselylomakkeita kertyi yhteensä seitsemän, joka kattaa kaikki ne perheet, joissa perhetyötä tehdään. Perhetyöntekijät havainnoivat ja työstivät kyselylomaketta apuna käyttäen perheessä tekemäänsä työtä ja eri operaatiroolien tärkeyttä.

Aloitin kyselylomakkeiden analysoinnin viikolla 13 vuonna 2011. Monivalintakysymysten kohdalla merkitsin tyhjään kyselylomakkeeseen tukkimiehen kirjanpidolla jokaisen palautetun kyselylomakkeen vastauksen erikseen. Kirjoitin kaikki avoimien kysymysten vastaukset sellaisenaan tyhjälle kyselylomakkeelle. Laskin käsin kunkin monivalintakysymyksen kohdalta prosenttiosuuden, joka osoitti kunkin väittämän tärkeyttä operaatiroolina. Avoimien vastausten käsittely ohjasi kuitenkin melko tarkkaan määritellyt kysymykset. Pyrin säilyttämään kaikkien avoimien kysymysten vastaukset sellaisenaan myös tutkimustuloksia seuraavissa kappaleissa esitellessäni.

6 BETANIAN LASTENKODIN SÄÄTIÖN PERHETYÖNTEKIJÄT VANHEMMUUDEN TUKIJOINA

Vanhemmuuden tukijan rooli mahdollistaa jopa terapeutin vuorovaikutuksen perheen kanssa. Perhetyöntekijä rakentaa luottamuksellisen suhteen perheeseen. (Piha, 1999.) Pihan mukaan perheen on tärkeää tuntea, tietää ja kokea, että perhetyöntekijä ymmärtää perhettä ja työskentelee perheenjäsenten kanssa heidän hyväksien.

Vanhemmuuden tukijan päärooli on erittäin vaativa ja asettaa perhetyöntekijän suhdetaidot ja omien psyykkisten roolien tarkastelutaidot koviin. Perhetyöntekijä on vanhemmuuden tukijan roolissa perheessä aidon perhedraaman keskellä, perheen omien seinien sisäpuolella. Perheen rooliodotukset perhetyöntekijää kohtaan ovat hyvin monenlaiset. Perhetyöntekijän on tehtävä paljon työtä päästäkseen tekemään työtä, eli näyttäytyttävä sitkeästi uudelleen ja uudelleen senlaatuksena ihmisenä, johon perheenjäseneet voivat liittyä. (Niemi, 2002, 93.) Toinen rooli odotus voi olla myös kaikkivoipa kaiken hyvän suova suuri äiti. Odotuksen purkaminen voi olla hankalaa, sillä perhetyöntekijän on työssään joka tapauksessa tuotettava vanhemmuuden rooleja perheeseen. (mt., 94.)

6.1 Vanhemmuuden tehtävien esille tuojina

Vanhemmuuden tehtävien esille tuojan rooliin katsotaan kuuluvan kaikki ne tehtävät, jotka katsotaan kuuluvan perheessä äidin, isän tai muun huoltajan tehtäviin. Vanhemmuus on jokaisella äidillä ja isällä jo muodostunut, mutta perhetyöntekijä pyrkii tukemaan, ohjaamaan, kannustamaan ja rohkaisemaan niiden taitojen löytämisessä.

Kuuden perheen kohdalla seitsemästä perheestä perhetyöntekijät totesivat vanhemmuuden arvioinnin ja vanhemmuuteen opastamisen sekä auttamisen näkemään lapsen lapsena tärkeinä vanhemmuuden tehtävien esille tuojina. Vanhempien opasta-

minen vastuullisuuteen itsestään ja lapsesta nähtiin myös tärkeänä kuudessa perheessä. Viidessä perheessä seitsemästä perheestä perhetyöntekijät näkivät tärkeinä tehtävinään myös opastamisen vuorokausirytmissä ja rajoista kiinnipitämisessä.

Suomen Kuntaliiton Lasso-projektin tuloksena syntyneen vanhemmuuden roolikartan mukaan vanhemmuuden tehtävien esille tuojan tekorooli voidaan vielä jaotella myös toisin (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 14 – 17). Roolikartan mukaan vanhemmuuden arviointi, vanhemmuuteen opastaminen, lapsen näkeminen lapsena sekä opastaminen vastuullisuuteen itsestä ja lapsesta voidaan liittää elämän opettajan päärooliin. Kyseisen roolikartan mukaan opastaminen vuorokausirytmistä ja rajoista kiinnipitäminen taas voidaan liittää roolikartan rajojen asettajan päärooliin. (mt., 18.)

6.2 Vuorovaikutusvalmentajina

Vuorovaikutusvalmentajan roolilla tarkoitetaan niitä arkisia asioita, joista perheenjäsenten on tärkeää vaihtaa mielipiteitä. Perheessä on vaikean tilanteen kohdatessa menetetty usein myös keskusteluyhteys perheenjäsenten välillä. Vaikeassa perhetilanteessa joku perheenjäsenistä voi totaalisesti hallita huutamalla ja kovaäänisesti kaikkia muita perheenjäseniä.

Kaikissa perheissä koettiin tutkimuksessani tärkeäksi lapsen viestien tulkitseminen vuorovaikutusvalmentajan roolissa. Kuudessa perheessä seitsemästä perheestä vuorovaikutusvalmentajan rooli koettiin tärkeäksi vanhemman viestien tulkitsejana lapselle, välttäjänä toimiminen ristiriitatilanteissa sekä auttaminen ja tukeminen rajojen asettamisessa ja rajoista kiinnipitämisessä. Viidessä perheessä seitsemästä perheestä vuorovaikutusvalmentajan rooli koettiin tärkeäksi kiukun vastaanottamisessa ja rakentavaan muotoon muuntamisessa, perheenjäsenten välisen rakentavan vuorovaikutuksen tukemisessa ja kehittämisessä. Ainoastaan huumorin viljely koettiin melko tärkeäksi noin puolessa perheistä. Välineiden antaminen ikätasoisien leikin kehittämiseen koettiin noin puolessa perheistä melko tärkeänä.

Helmisen ja Iso-Heiniemen (1999, 15 - 16) mukaan kiukun vastaanottaminen ja muuntaminen rakentavaan muotoon, lapsen ja vanhempien viestien tulkitseminen puolin ja toisin, vuorovaikutuksen rakentaminen sekä välittäjän toimiminen voidaan liittää kiinteästi ihmissuhdeosaajan vanhemmuuden rooliin. Heidän roolikartan mukaan luokitellaan ikätasoisien leikin kehittäminen huoltajan rooliin. Huoltajan rooliin katsotaan kuuluvan myös ruoan antajan, vaatettajan, levon turvaajan, rahan käyttäjän, ulkoiluttajan ja sairaudenhoitajan roolit.

Työntekijän haaste on reflektoida omia suhteissa olemisen tapojaan, eli psyykkisiä roolejaan, huomatakseen asettuuko hän hoivaavan äidin rooliin myös tilanteissa ja tehtävissä, jotka eivät pitkällä tähtäimellä ehkä olekaan asiakkaan edun mukaisia. Perheessä lapsen annetaan olla lapsi luonnollisella tavalla suhteessa aikuiseen, joka on turvallinen, arvostava ja huolehtiva. (Niemi, 2002, 94.)

6.3 Korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajina

Vaikean perhetilanteen esimerkiksi mielenterveysongelman ilmaantuessa perheen vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lasten arkeen kuuluvista tehtävistä esimerkiksi ruokailuista, hygieniasta ja koulunkäynnistä. Perhetyöntekijällä on keskeinen rooli lapsen tai nuoren itsetunnon vahvistajana. Usein myös sairauden puhjetessa ilmitulevan äidin tai isän poikkeavan käyttäytymisen käsittelijänä perhetyöntekijä on keskeisessä asemassa.

Kaikissa perheissä perhetyöntekijän rooli koettiin tärkeäksi lapsen kannustamisessa ja hänen itsetuntonsa vahvistajana, läksyissä ohjaajana, lasta hyvinvointia uhkaavan käyttäytymisen kontrolloijana sekä perhetyöntekijän vanhemmuuteen liittyvien tehtävien siirtäjinä perheelle. Neljässä perheessä seitsemästä perheestä kokivat perhetyöntekijät roolinsa korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajana tärkeäksi päivärytmin huolehtimisessa sen hoidon tarjoamisessa, jota vaille lapsi jää perheessä.

Helmisen ja Iso-Heiniemen (1999, 17) mukaan hoidon tarjoaminen lapselle ja lasta uhkaavan käyttäytymisen kontrollointi liitetään rakkauden antajan vanhemmuuden

rooliin. Rakkauden antajan rooleihin kuuluvat myös lohduttajan, myötäeläjän, hyvän huomaajan ja hyväksyjän roolit. Elämän opettajan rooleihin voidaan liittää mallin antajan, arvojen välittäjän, tapojen opettajan, perinteiden vaalijan, kauneuden arvostajan sosiaalisten taitojen opettajan roolit.

Perhetyöntekijällä on monessa mielessä terapeutin suhde lapseen, vaikka ei missään mielessä olekaan lapsen terapeutti. Puhuminen, yhdessä toimiminen ja vaikeiden asioiden selittäminen auttavat lasta rakentamaan omaa maailmaansa. Perhetyöntekijä auttaa perhettä liittymään omiin ihmisiinsä ja rakentaa perheen kanssa sukupuun. Sukupuun rakentamisella on monia terapeuttisia hyötyjä mm. sukulaisuussuhteiden selkiyttämiseksi. (Niemi, 2002, 94.)

6.4 Mikä on mielestäsi helpointa työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?

”Perhe ottaa avun vastaan, yhteistyö sujuu ja ongelmista keskustellaan. Perheessä luotetaan minuun tosi paljon ja ollaan isän kanssa niin monissa asioissa samalla aaltopituudella. Yhteisistä säännöistä pidetään kiinni. Nuoret vanhemmat lähtevät helpommin mukaan, jolloin yhteys syntyy joustavasti. Onnistumisista lasten kautta tuleva palaute on rohkaisevaa.”

Perhetyöntekijät kokevat, että perheen on oltava vastaanottavainen ja vuorovaikutustaitoinen. Nuorten perheiden kanssa perhetyön tekeminen on helpompaa, koska he ovat kiitollisia perhetyöntekijän avusta. Perhetyöntekijät kokevat yhteisistä säännöistä pitämisen helpottavan työtä.

Lapsi tarvitsee varsinkin rajojen asettamista monilla eri ikätasoilla. Vanhemman johdonmukaisuus rajojen asettajana lapsen uhmaiässä luo turvallisuutta ja opettaa kestämään myös pettymyksiä. (Schulman, 1988.) Oma identiteettiään ja rajojaan etsiessään nuori kapinoi aikuisten auktoriteettia, arvoja ja asenteita vastaan. Jos vanhempi on asettanut rajoja jo lapsen ollessa leikki-iässä, hän todennäköisesti pääsee helpommalla lapsen tullessa murrosikään. (Turunen, 1996.)

6.5 Mikä on mielestäsi vaikeinta työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?

"Vanhemmat eivät ymmärrä omaa vastuutaan vanhempina, eivätkä lähde mukaan parannusehdotuksiin. Vanhemmilla on useita epäonnistumisia aikaisemmilta perhetyön ajoilta. Vanhemmat suhtautuvat vähätellen perhetyöntekijän vakaviksi kokemiin lapsen ongelmiin esim. psyykkiset ongelmat, käytöshäiriöt. Välillä tuntuu, että olen liian herkkä ihminen tähän työhön. Vuosien työn kautta minussa on tapahtunut ammatillista kasvua ja en ajattele asioita tunteella. Tuntuu, etteivät vanhemmat ymmärrä, että heidän täytyy muuttaa omaa käytöstään. Kun on lusikalla annettu, niin on vaikea kauhalla ammentaa."

Perhetyöntekijöiden on vaikeaa muodostaa luottamuksellista suhdetta lapsiin ja vanhempiin, koska vanhemmat pelkäävät taas menettävänsä perhetyöntekijän. Säätiömme perhetyöntekijöiden kertoman mukaan maakunta-kuntayhtymän perhetyöntekijät keskeyttävät liian helposti työn "vaikeiden" perheiden kanssa. Perhetyöntekijöiden mukaan lapset ovat oppineet mallit vanhemmiltaan. Lapset eivät suostu toimimaan perhetyöntekijän ohjeiden mukaan. Tietyn mallin oppiminen on tapahtunut useamman sukupolven aikana. Vanhemmat eivät suostu näkemään omissa lapsissaan ongelmia. Perhetyöntekijöiden mukaan perhetyön kohteena olevien perheiden vanhemmat ovat heikkolahjaisia ja usein taustalla on myös päihde- ja mielenterveysongelmia.

Kouluiässä lapsi oppii yhä käsitteellisempää ajattelua. Moraalin lapsi oppii suoraan kasvuympäristönsä tavasta elää. Vanhemman oikeudenmukainen suhtautuminen lapseen opettaa moraalia parhaiten. Lapsuudessa ja nuoruudessa opitut arvot ja asenteet jäävät suhteellisen pysyviksi osaksi persoonallisuutta. Ilman aikuiselta saatua arvostusta, lapsi saattaa hyväksytyksi tulemisen paineessa suostua mihin vain. Vanhemman antamat mallit ratkaisujen tekemisestä ja neuvottelemisesta luovat nuorelle mahdollisuuden tehdä valintoja ja harkita asioita. (Turunen, 1996.)

6.6 Miten mielestäsi työtäsi vanhemmuuden tukijana perheessä voidaan tukea?

”Ihanat työkaverit on paras tuki. Valtavan työkokemuksen omaavan perhetyöntekijän tuki on parasta. Työnohjauksen lisääminen ainakin kahteen kertaan kuukaudessa. Perhetyöntekijät voisivat useammin kokoontua yhteen pohtimaan perhetyötänsä. Kaikki perhetyöntekijöille suunnatut luennot, infot, yms. antaisivat paljon.”

Säätiömme johtajana olen ymmärtänyt työnohjauksen merkityksen. Ennen kaikkea perhetyöntekijät tarvitsevat nimenomaan yksilötyönohjausta. Aikaisemmin säätiömme toimesta toteutetussa ryhmätyönohjauksessa ei ole ollut sijaa perhetyöntekijöiden mielipiteille. Perhetyöntekijät eivät ole uskaltaneet tuoda esille arkaluontoisia ja yksittäistä perhettä koskevia asioita.

Perhetyöntekijöiden työnohjauksessa korostuu työnohjaajan tukea antava tehtävä. Perhetyöntekijät laittavat oman persoonansa täysipainoisesti likoon ja haluavat itsenäisesti löytää ratkaisuja perheen ongelmiin. Työnohjaajan on tuettava ja vahvistettava työntekijää omien ratkaisujen oikeellisuudessa. Työnohjaajan tuella on työntekijöiden turvallista purkaa työssä syntyneitä tunteita. Perhetyöntekijät ovat parhaita mahdollisia asiantuntijoita omien työskentelyperheidensä ongelmatilanteiden selvittämisessä työnohjaajalle. Psyykkisen työsuojelun näkökulmaa korostetaan voimakkaasti perhetyöntekijöillemme järjestettävässä työnohjauksessa. Perhetyöntekijät kokevat, että perhetyön tekeminen työparina on omalta osaltaan voimavaroja perhetyön tekemiseen. Tärkeätä on yhteensopivien työparien löytäminen, jotta perhetyöntekijät todellakin voivat tukea toisiaan.

6.7 Haluatko kertoa jotakin muuta?

”Joskus perhetyö turhauttaa, koska lapsi protestoi kaikkea ohjeistusta vastaan. Hyvä yhteisymmärrys lapsen ja perheen kanssa tuo onnistumisen iloa. Perhetyön lopullista tulosta on vaikea arvioida lyhyellä aikajänteellä. Jatkavia perhetyöntekijöitä ajatellen on tärkeää, että heistä huolehditaan ja ollaan kiinnostuneita heidän työstään.”

Perhetyö on pitkäjänteistä työtä. Perheiden ongelmiin ei päästä pureutumaan lyhyessä ajassa. Säätiöltämme ostettavan perhetyön sopimukset tehdään korkeintaan vuodeksi kerrallaan. Tällä hetkellä perhetyötä tarjotaan vasta kun perheille on jo ehtinyt kasautua enemmän ongelmia.

6.8 Tulosten yhteenveto

Perhetyöntekijät kokivat tärkeinä vanhemmuuden tehtävien esille tuojina seuraavat operaatoroolit: vanhemmuuteen opastamisen, vanhempien opastamisen, auttamisen lapsen näkemään lapsena, opastamisen vuorokausirytmiiin ja rajoista kiinnipitämiseen.

Vuorovaikutusvalmentajan rooleista perhetyöntekijät kokivat kyselyn perusteella tärkeiksi vanhemman viestien tulkitsemisen lapselle, välittäjänä toimimisen ristiriitatilanteissa sekä auttamisen ja tukemisen rajojen asettamisessa ja rajoista kiinnipitämisessä. Kiukun vastaanottamisen ja perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukemisen ja kehittämisen perhetyöntekijät näkivät myös melko tärkeiksi. Välineiden antamisen ikätasoisien leikin kehittämiseen koki ainoastaan puolet melko tärkeänä, mikä johtunee juuri perhetyön kohteena olevien perheiden ikärakenteesta.

Korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoajina perhetyöntekijät kokivat tärkeiksi lapsen kannustamisen, itsetunnon vahvistamisen, läksyjen ohjauksen sekä lapsen hyvinvointia uhkaavan käyttäytymisen kontrolloinnin. Päivänrytmistä huolehtimisen sekä rakkauden antajan roolit koettiin myös melko tärkeiksi. Parhaiten perhetyöntekijät kokivat työnsä perheessä sujuvan, jos perhe on vastaanottavainen, yhteistyökykyinen ja ongelmista kyetään keskustelemaan avoimesti.

Nuorten perheiden kanssa perhetyöntekijät kokivat perhetyön tekemisen olevan helppompaa, koska usein nuoret perheet ovat kiitollisia ulkopuolisen avusta. Lasten kautta tulevan onnistumisen perhetyöntekijät kokivat olevan rohkaisevaa jatkamaan työtä perheen kanssa.

Vaikeana perhetyöntekijät kokivat olevan perhetyön silloin, kun vanhemmat eivät ole motivoituneita lähtemään mukaan parannusehdotuksiin ja vanhemmat suhtautuvat vähätellen lapsen psyykkisiin ongelmiin ja käytöshäiriöihin. Vaikeata perhetyö vanhemmuuden tukijana on myös silloin, kun vanhemmat eivät ymmärrä, että heidän on muutettava käytöstään. Perhetyö on todella vaikeaa, jos on vain lusikalla annettu, niin kauhalla ei voi ammentaa.

Perhetyöntekijät kokivat, että työkaverin ja varsinkin pitkän työkokemuksen omaavan työntekijän tuki on parasta. Perhetyöntekijät kokivat yhteisten palaverien, luentojen sekä työnohjouksen merkityksen erittäin tärkeäksi. Yksilötyönohjouksen määrää on lisättävä, jotta perhetyöntekijät voivat turvallisesti purkaa perhetyössä syntyneitä tunteuksia työnohjaajan kanssa. Parityö omalta osaltaan antaa voimavaroja perhetyön tekemiseen. Perhetyöntekijät kokivat, että perhetyön tuloksia on vaikeaa arvioida lyhyellä aikajänteellä. Me palvelujen tuottajat olisimme valmiita solmimaan pitkiäkin sopimuksia, jotta voidaan arvioida perhetyön onnistumista.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimukseni luotettavuus ja eettisyys

Kaikkea tutkimusta tulisi pystyä arvioimaan. Arvioinnissa tutkija joutuu ottamaan kantaa esimerkiksi aineiston kattavuuteen ja tutkimuksen luotettavuuteen. Aineiston kattavuutta ja riittävyttä arvioitaessa tulee huomioida aineiston mm. aineiston koko, sen kylläntyneisyys sekä analyysin kattavuus. Aineiston kylläntyneisyys tarkoittaa sitä, ettei aineistosta paljastu enää uusia asioita. Analyysin kattavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija perustaa analyysinsä johdonmukaisiin tulkintoihin. (Eskola & Suoranta 1998, 216.)

Olen pyrkinyt noudattamaan edellä mainittuja kriteerejä tässä tutkimuksessani ja opinnäytetyössäni. Aineiston kattavuutta miettiessäni minun oli tyydyttävä siihen tosiasiaan, että aineisto on kattava, koska kaikki säätiömme neljä työntekijää palautti

kyselylomakkeen arvioiden vanhemmuuden tukijan roolia kaikkien perhetyön piiriin kuuluvien perheiden osalta. Avoimien kysymysten osalta oli selvästi havaittavissa se, ettei perhetyöntekijöiden vastauksista paljastunut enää mitään uutta. Näin aineistoni siis kylläntyi. Minun oli myös tunnustettava, että laadullisessa tutkimuksessa jokainen tapaus on ainutlaatuinen eikä luotettavuuden mittaus siltä osin päde. Ydinasioiksi luotettavuuden arvioinnissa muodostuu tutkimuksen henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Tulkintoja ja selityksiä pyritään peilaamaan tutkimuksen kuvaukseen, jolloin luotettavuus lisääntyy. (Hirsjärvi ym. 2007, 227 – 228.)

Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen etenemistä avoimesti myös aineiston keruun ja tutkimuksen analyysivaiheiden osalta. Avoimien kysymysten osalta kaikki vastaukset on esitetty tässä opinnäytetyössä kyselyyn osallistuneiden perhetyöntekijöiden vastauksia mukaillen. Olen sisällyttänyt tutkimukseni tuloksiin niitä perhetyöntekijöiden avoimia vastauksia, joissa on selkeästi annettu palautetta myös säätiön johdolle eli minulle itselleni.

Selvitin jokaiselle perhetyöntekijälle kyselylomakkeen antamisen yhteydessä, että kyselylomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista ja jokainen voi itse valita haluaako osallistua tutkimukseen. Kyselylomakkeen antamisen yhteydessä jokainen tutkimukseeni osallistuva luki saatekirjeen läpi ja saattoi kysyä minua henkilökohtaisesti, jos ei ymmärtänyt jotakin kyselylomakkeeseen liittyvää. Tutkimukseni luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyen olen kunnioittanut tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeutta. (Kuula 2006, 61.)

7.2 Yleinen pohdinta

Olen käyttänyt tässä opinnäytetyössäni runsaasti perhetyöhön liittyvää kirjallisuutta. Perhetyötä käsittelevästä kirjallisuudesta olen pyrkinyt löytämään sen olennaisen, juuri tutkimukseeni liittyvän. Kirjallisuuden osalta olen suorittanut paljonkin rajaamista. Käyttämäni tieto on peräisin alkuperäisistä lähteistä. Muutamia perhetyön kirjoja tai ainakin osia niistä olen lukenut useita kertoja, jotta olen varmistunut lähteiden sanoman oikeellisuudesta. Lastenkotimme ja säätiömme historiaa käsittelevä osuus on

taas yhä uudella tavalla avannut minulle uusia näkökulmia säätiömme tulevien vuosien toiminnan kehittämisessä. Säätiömme historian uudelleen käsittely on vahvistanut minulle entistä voimakkaammin sen tosiasian, että olemme palaamassa juurillemme.

Tämän kyselyn perusteella olen saanut hyvää aineistoa säätiömme perhetyöntekijöiden täydennyskoulutuksen suunnitteluun. Tutkimus on avannut silmiäni näkemään perhetyöntekijöidemme työn vaativuuden ja entistä tärkeämmän roolin vanhemmuuden tukijana perhetyön kohteena olevissa perheissä.

Olen tyytyväinen kyselykaavakkeeseen, sillä se antoi myös paljon sisältöä tutkimukseen vapaiden kysymysten muodossa. Vapaiden kysymysten vastauksia lukiessani olin entistä varmemmalla pohjalla siitä, että perhetyöntekijät olivat paneutuneet kyselylomakkeeseen antaumuksella. Perhetyöntekijät eivät antaneet kyselylomaketta täyttäessään häiritä sen tosiasian, että olenhan tutkijana heidän esimiehensä. Rehellisesti sanoen en minäkään tutkijana antanut häiritä sen asian, että kaikki perhetyöntekijät ovat tuttuja minulle. Olen tehnyt niin pitkään lastensuojelutyötä, että rakentava kritiikki on aina paikallaan. Kyselyn kautta minulle avautui henkilökohtaisen työnohjauksen tarve. Perhetyöntekijät tarvitsevat sekä esimiestensä että ulkopuolisen asiantuntijan tuen perhetyön onnistumiseksi. Ilman asiantuntevaa työnohjausta perhetyöntekijät eivät kykene jatkamaan vuosia vaativaa työtään. Vanhemmuuden tukijan rooliin sisältyy niin monia asioita, joten perhetyöntekijän on oltava psyykkisesti erittäin toimintakykyinen. Vaikka tämän tutkimuksen pohjalta ei voida lähteä yleistämään tutkimuksessa ilmi tulleiden asioita, tutkimuksen pohjalta on antoisaa ja mielenkiintoista lähteä rakentamaan perhetyön osiota Betanian lastenkodin säätiön tämän vuoden aikana valmistuvaan laatukäsikirjaan.

Lastenkodin ja säätiömme historian osuus ovat tässä opinnäytetyössäni mielestäni kohtuullinen. Historiallisen katsauksen avulla olen halunnut johdattaa lukijan siihen maailmaan, jossa tänä päivänä elämme. Jokaisen uuden toiminnon juurruttaminen perinteitä vaalivan yksityisen palveluntuottajan toimintaa vaatii pitkää kehittelyä ja myös perinteiden kunnioittamista. Kaikkien säätiömme ulkopuolelle tarjottavien palvelujen on aina sovellettava yhteen muun toiminnan kanssa.

Koska tutkimukseni tarkoituksena on ollut tuottaa uutta tietoa, olisi mielenkiintoista lähteä tutkimaan myös muita perhetyöntekijän työhön liittyviä tekorooleja. Seuraavia mielenkiintoisia tutkittavia tekorooleja voisivat olla esimerkiksi lapsen näkökulman esille tuojan ja arjessa selviytymisen opastajan roolit. Roolikartta antaa mahdollisuuksia vielä monen roolin tutkimiseen.

7.3 Oman oppimiseni reflektointi

Koen, että opinnäytetyöprosessini on ollut haastava ja opettavainen. Kirjallisuuteen tutustumisen kautta on löytänyt monia uusia asioita, joita voin myöhemmin hyödyntää myös omassa työssäni. Opinnäytetyöni ajoittuminen opiskelujeni tähän vaiheeseen sai minut ponnistelemaan uskaltaasti, jotta opinnäytetyöni kautta saamaani aineistoa voidaan hyödyntää myös laatuksikirjan laatimisessa edustamalleni yhteisölle.

Opinnäytetyöni tekeminen on synnyttänyt minussa monenlaisia tunteita, koska se on kestänyt yli vuoden. Vaikka olen välillä ollut turhautunut opinnäytetyöni tekemiseen, olen kuitenkin tuntenut välillä onnistumisen kokemuksia. Olen oppinut paljon itsestäni oppijana, ihmisenä ja myös tutkijana. Opinnäytetyöni tekeminen on opettanut minulle myös kärsivällisyyttä. Opinnäytetyön tekeminen aikuisopiskelijana on vaatinut itseltäni paljon, koska myös opinnot ovat vaatineet oman aikansa. Opinnäytetyön tekeminen ilman neljän viikon säästövapaita ei olisi onnistunut. Yli vuoden kestävä opinnäytetyön tekeminen on omalta osaltaan jalostanut niitä tietoja ja taitoja, joita opiskelujen aikana on omaksunut.

Tutkivan työotteen sisäistäminen on ollut osaltaan tuttua, mutta olen myös löytänyt uusia näkökulmia. Olen useita kertoja lukenut opinnäytetyötäni ns. ulkopuolisen silmin. Uudelleen ja uudelleen lukemalla on hionut tekstiä ja onnistunut taas miettimään uudesta näkökulmasta kirjoittamiani asioita.

LÄHTEET

Airaksinen, Timo 1994. Hyveet ja oikeudet perheessä. Teoksessa Virkki, Juha (toim.). Ydinperheestä yksilöityviin perheisiin. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY, 163 – 177.

Alasuutari, Pentti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Betanian lastekodin säätiön historian yhteenveto 1981.

Betanian lastenkodin säätiön historian yhteenveto 1991.

Betanian lastenkodin säätiön säännöt 2006.

Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus vuodelta 1992.

Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus vuodelta 2001.

Betanian lastenkodin säätiön toimintakertomus vuodelta 2003.

Berg, Kristiina & Heino, Tarja & Hurtig, Johanna 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä 14/2000. Helsinki: Stakesin monistamo.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Työpapereita 9/2008. Stakes. Helsinki: Valopaino Oy.

Helminen, Marja-Liisa & Iso-Heiniemi, Mari 1999. Vanhemmuuden roolikartta.
Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita.
Helsinki: Tammi.

Hoikkala, Tommi 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus.
Aikuistumisen puhe- ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, Riitta 1994. Muuttuva perhe: arvot ja käytännöt. Teoksessa
Antikainen, Juha & Haataja, Marja-Leena & Korhonen, Merja (toim.).
Näkökulmia perheeseen. Raportteja 136. Helsinki: Stakes, 5-14.

Järvinen, Ritva & Lankinen, Aila & Taajamo, Terhi & Veistilä, Minna &
Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki:
Edita Prima.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka – aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere:
Vastapaino.

Leontjev, A.N. 1977. Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus. Helsinki: Kansankulttuuri.

Marin, Marjatta 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa
Virkki, Juha (toim.). Ydinperheestä yksilöityviin perheisiin. Porvoo,
Helsinki, Juva: WSOY, 10-23

Moreno, J.L. 1977, Psychodrama.Vol I. New York: Beacon House.

Niemi, Helena (toim.) 2002. Mitä on Alvari-perhetyö. Ensi- ja turvakotien liiton
julkaisu 32. Helsinki: Nykypaino Oy.

Niemistö, Raimo 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopiston
Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammerpaino.

- Oinonen, Eriikka 1999. Perheet ja pärjääminen. Teoksessa Blom, Raimo (toim.). Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Hanki ja jää. Helsinki, 163-191.
- Piha, Jorma 1999. Lapsikeskeinen perheterapia. Perhe terapiassa – vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Jyväskylä: SMS.
- Pösö, Tarja 1993. Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Acta Universitatis Tamperensis. Series A 388. Tampere: Tammerpaino.
- Saloranta, Seppo ja Aira 1992. Perhekodista perhekuntoutukseen - koulukodin uusi suunta. Teoksessa Luukkonen, Jaakko & Saloranta Aira ja Seppo (toim.). Kohtaamispaikka – perhe. Oulu: Nuorten Ystävät Ry, 104–124.
- Schein, E.H. 1991. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Jyväskylä: Weilin + Göös.
- Shulman, M. 1998. Pikkulapsen kehitys. Teoksessa Niemelä P. & Ruth J.E. (toim.) Ihmisen elämänkaari.
- Turunen, K.E. 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Gummerus.
- Virtanen, Petri 1995. Perhekeskeinen ajattelu yhteiskuntapolitiikassa ja lastensuojelu sosiaalityössä – utopioita, illuusioita ja todellisuuskuvia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Åstedt-Kurki, Päivi & Jussila, Aino-Liisa & Koponen, Leena & Lehto, Paula & Maijala, Hanna & Paavilainen, Riitta & Potinkara Heli. 2006. Kohti perheen hyvää hoitamista. Porvoo: WSOY oppimateriaalit Oy.

Liite 1

Arvoisa Betanian lastenkodin säätiön perhetyöntekijä !

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogin AMK tutkintoa. Olen tekemässä opintoihini liittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni aiheeksi olen valinnut Betanian lastenkodin säätiön perhetyön.

Opinnäytetyöni viitekehikseksi olen valinnut perhetyöntekijöiden erilaiset roolit perheissä. Erityisesti olen kiinnostunut niistä operaatio-rooleista ja niiden tärkeydestä, joita perhetyöntekijät kohtaavat vanhemmuuden tukijan toimintaroolissa perhetyössä.

Olen oheiseen kyselykaavakkeeseen jo kirjannut toimintaroolit ja tekoroolit. Operaatio-rooleista olen kirjannut erilaisia tehtäviä eli miten perhetyöntekijänä kutakin roolia toteutat.

Valitse kunkin operaatio-roolin kohdalle mielestäsi parhaiten sopiva vaihtoehto tämän hetkisestä perhetyöstäsi. Vaihtoehdot ovat kunkin väittämän kohdalla 4 – 1. Mitä suuremman numeron rengastat, sen tärkeämpi operaatio-rooli on tämän hetkisessä perhetyössäsi.

Tällä kyselyllä saatuja tuloksia käytetään hyödyksi myös Betanian lastenkodin säätiön laatukäsikirjaan perhetyön osuutta laadittaessa.

Tässä tutkimuksessa saadut tiedot ovat luottamuksellisia ja kenenkään yksittäistä vastausta ei julkaista.

Ystävällisin tutkimusterveisin

Ahti Veteläinen

KYSELYLOMAKE

43

Toimintarooli	Tekorooli	Operaatirooli	tär- - ke ä	mel- ko tär- keä	vä- hem- män tärkeä	ei lain- kaan tärkeä
Kuka olen ?	Mitä teen ?	Miten sen teen ?	4	3	2	1
Vanhemmuu- den tukija	Vanhemmuu- den tehtävien esille tuoja	Arvioin van- hemmuutta perheessä.	4	3	2	1
		Opastan van- hemmuuteen.	4	3	2	1
		Autan näke- mään lapsen lapsena	4	3	2	1
		Opastan vuoro- kausirytmistä ja rajoista kiinnipi- tämässä.	4	3	2	1
		Opastan van- hempia vastuul- lisuuteen itsestä ja lapsesta.	4	3	2	1
	Vuorovaiku- tus- valmentaja	Tulkitsen lapsen viestejä van- hemmalle	4	3	2	1
		Tulkitsen van- hemman vieste- jä lapselle	4	3	2	1
		Toimin välittäjä- nä ristiriitatilan- teissa	4	3	2	1
		Tuen ja autan rajojen asetta- misessa ja ra- joista kiinnipi- tämässä.	4	3	2	1

Vanhemmuuden tukija	Vuorovaikutus-valmentaja	Vastaanotan kiukkua ja muunnan sen rakentavaan muotoon.	4	3	2	1
		Viljelen huumoria.	4	3	2	1
		Kehitän ja tuen perheenjäsenten välistä rakentavaa vuorovaikutusta.	4	3	2	1
	Korvaavan vuorovaikutussuhteen tarjoaja	Annan vanhemmille välineitä ikätasoisien leikin kehittämiseen.	4	3	2	1
		Kannustan lasta ja vahvistan hänen itsetuntoaan.	4	3	2	1
		Ohjaan läksyissä.	4	3	2	1
		Huolehdin päivärytmistä.	4	3	2	1
		Tarjoan lapselle sitä hoitoa, jota vaille lapsi jää perheessä.	4	3	2	1
		Kontrollon käytäytymistä, joka uhkaa lapsen hyvinvointia.	4	3	2	1
		Huolehdin, että ainakin osa perhetyöntekijän vanhemmuuteen liittyvistä tehtävistä siirtyy perheelle.	4	3	2	1

1. Mikä on mielestäsi helpointa työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?
2. Mikä on mielestäsi vaikeinta työsi onnistumisessa vanhemmuuden tukijana perheessä?
3. Miten mielestäsi työtäsi vanhemmuuden tukijana perheessä voidaan tukea?
4. Haluatko kertoa jotakin muuta?